

УДК 368.01

Мілошевич Н.В.
старший викладач кафедри економіки підприємств
Одеського національного політехнічного університету

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена розгляду сутності перестрахування на страховому ринку України. За допомогою статистичних даних здійснено оцінювання сучасного стану українського ринку перестрахування. Досліджено основні проблеми й напрями розвитку перестраховальних операцій в Україні. Запропоновано заходи, спрямовані на вдосконалювання перестрахування в умовах інтеграції страхового ринку України у світовий перестраховальний простір.

Ключові слова: страхування, перестрахування, страхові операції, перестраховальний ринок, цедент, цесіонарій.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена рассмотрению сущности перестрахования на страховом рынке Украины. С помощью статистических данных осуществлено оценивание современного состояния украинского рынка перестрахования. Исследованы основные проблемы и направления развития перестраховочных операций в Украине. Предложены меры, направленные на совершенствование перестрахования в условиях интеграции страхового рынка Украины в мировое перестраховочное пространство.

Ключевые слова: страхование, перестрахование, страховые операции, перестраховочный рынок, цедент, цессионарий.

ANNOTATION

The article is devoted to the consideration of the essence of reinsurance in the insurance market of Ukraine. With the help of statistical data, the current state of the Ukrainian reinsurance market has been assessed. The main problems and directions of development of reinsurance operations in Ukraine are investigated. Measures aimed at improving reinsurance in the context of integration of the Ukrainian insurance market into the world reinsurance space are suggested.

Key words: insurance, reinsurance, insurance operations, reinsurance market, assignor, assignee.

Постановка проблеми. Перестрахування є однією з можливостей забезпечення фінансової стабільності будь-якої страхової компанії. Особливі методи й практика застосування цього виду фінансової діяльності дають змогу страховикам приймати на себе дуже дорогі та унікальні ризики, не побоюючись банкрутства. Нині спостерігається підвищена увага фахівців до розгляду питань перестрахування на страховому ринку як одного із засобів захисту страхової компанії від випадків значних фінансових втрат, що можуть негативно вплинути на платоспроможність страховиків.

Перестрахування є системою економічних відносин, у процесі яких страховик, приймаючи на страхування ризики різної величини, частину відповідальності щодо них передає на певних умовах іншим страховикам з метою створення збалансованого портфеля власних страхових операцій та забезпечення своєї фінансової стабільності. Передавання частини ризику від одного страховика до іншого викликано необхідністю оптимізації страхового портфеля, під-

вищення надійності та платоспроможності страховика під час здійснення страхових операцій.

Нині цей напрям діяльності страховиків в Україні залишається недостатньою мірою розвинутим та використаним. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба комплексного вивчення ринку перестрахування, проведення досліджень тенденцій розвитку та розроблення рекомендацій, які дадуть змогу перестрахованню брати участь у процесах забезпечення фінансової стабільності вітчизняних страхових компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню основних форм та методів практики перестрахування присвятили свої праці вітчизняні й зарубіжні вчені, зокрема Н.М. Внукова, М.В. Мних, В.Д. Базилевич, С.С. Осадець, О.Д. Заруба, О.М. Залетов, Л.І. Рейтман, Я.П. Шумелда, В.В. Шахов, О. Теревус, О. Кнейслер, М. Коулмен. Проте перестрахування як дієвий механізм забезпечення фінансової надійності страховика потребує подальших досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи дослідження науковців та узагальнивши наявні напрацювання щодо місця перестрахування в забезпеченні фінансової стійкості страхових компаній, стверджуємо, що, незважаючи на значну кількість питань, які досліджуються в працях науковців, такий важливий аспект, як впровадження перестраховальних операцій на ринок України, потребує подальших наукових досліджень. Сьогодні існує низка проблемних питань, що стосуються впровадження перестраховальних операцій на ринок України. Вирішенню однієї з таких проблем присвячена наша стаття.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є оцінювання сучасного стану перестрахування в Україні, дослідження основних проблем та тенденцій його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування послуг з перестрахування в Україні є досить новим видом фінансової діяльності та має свої специфічні форми й методи, що розвиваються в рамках чинного законодавства. Відповідно до ст. 12 Закону України «Про страхування» перестрахування – це страхування одним страховиком (цедентом, перестраховальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно із законодавством країни, в якій він зареєстрований [1]. Операції з перестрахування є необхід-

ною умовою забезпечення платоспроможності страховиків, надійності та диверсифікованості розміщення страхових резервів страховика, коли страховик приймає на себе страхові зобов'язання в обсягах, що можуть перевищувати можливості їх виконання за рахунок власних активів.

До послуг ринку перестрахування страховики звертаються тоді, коли вони не в змозі забезпечити надійний страховий захист страхувальнику, а особливо тоді, коли йдеться про об'єкти, які мають високу страхову вартість або пов'язані з підвищеною небезпекою. Перестрахування використовується з метою створення збалансованого страхового портфеля, підвищення фінансової стійкості та гарантування виконання всіх зобов'язань.

Розвиток перестрахування безпосередньо залежить від загального рівня страхового ринку в країні, оскільки він є його важливою частиною. Останніми роками в Україні кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення. Так, станом на кінець 1 кварталу 2018 року порівняно з аналогічною датою 2017 року кількість компаній зменшилася на 15 СК [2]. Загальна кількість страхових компаній становила 292, з яких (за винятком компаній зі страхування життя) 268 виступають як страховиками, так і постачальниками перестрахових послуг. При цьому в умовах чинного страхового законодавства учасники ринку без перешкод можуть надавати ті послуги, що найбільше відповідають їхнім інтересам.

Через відсутність сприятливого законодавчого та економічного середовища для існування спеціалізованих перестраховальних компаній в Україні перестрахуванням можуть займатися всі страховики, які отримали ліцензію на певний вид страхових послуг. Отже, за скорочення кількості страхових компаній одночасно скорочується кількість перестраховиків [3].

Перестраховальна діяльність за своєю сутністю більш інтернаціональна, ніж будь-який вид діяльності [4, с. 57]. Нині в Україні послуги з перестрахування можуть надавати як національні, так і іноземні страхові компанії. Водночас у формі перестраховальників сьогодні працюють лише представництва іноземних компаній, оскільки вітчизняних представників цього сегменту практично немає. Звідси впливає, що показником низької платоспроможності вітчизняного ринку страхових послуг виступає неможливість відшкодування значних збитків власними перестраховиками, що спонукує страховиків розміщати ризики на міжнародних ринках перестрахування.

Особливість українського ринку полягає в тому, що більшість страхових компаній найчастіше просто обмінюється між собою ризиками, не гарантуючи реального перестраховального відшкодування.

Сьогодні спостерігається скорочення міжнародного перестрахування. Так, співвідно-

шення вихідного перестрахування до валових страхових премій станом на кінець I кварталу 2018 року становило 37,4%, що на 13,0% менше за аналогічний показник минулого року.

За договорами перестрахування ризиків за I квартал 2018 року українські страховики сплатили страхові премії в розмірі 4 349,0 млн. грн., з яких перестраховикам-нерезидентам спрямувалися 849,5 млн. грн., що на 15,5% менше за показник аналогічного періоду 2017 року; перестраховикам-резидентам – 3 499 млн. грн., що на 22,0% менше за показник аналогічного періоду 2017 року.

Водночас зросла загальна сума часток страхових виплат, компенсованих перестраховиками. Так, за I квартал 2018 року вона становила 435,1 млн. грн., зокрема перестраховиками-нерезидентами компенсовано 367,6 млн. грн., що на 84,9% більше за показник аналогічного періоду 2017 року.

Згідно із законодавством України укладання страховиками (цедентами, перестраховальниками) договорів перестрахування за межами України з перестраховиками-нерезидентами дозволяється тільки тоді, коли законодавством країни, в якій зареєстрований перестраховик-нерезидент, передбачений державний нагляд за страховою (перестраховальною) діяльністю; перестраховик-нерезидент має безпосередній досвід роботи у страхуванні (перестрахованні) не менше, ніж три роки, що передують року, в якому укладається договір перестрахування; перестраховик-нерезидент не порушував страхове законодавство України, щодо нього не відбувалося вжиття відповідних заходів стосовно цього протягом останніх двох років.

Основними видами страхування, відповідальність щодо яких перестраховувалась у 2017 році, були страхування майна (1 045,5 млн. грн., або 24,0%), страхування фінансових ризиків (877,9 млн. грн., або 20,2%), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (737,9 млн. грн., або 17,0%), страхування вантажів та багажу (289,6 млн. грн., або 6,7%), страхування відповідальності перед третіми особами (495,9 млн. грн., або 11,4%) [5].

Перерозподіл у структурі вихідного перестрахування станом на I квартал 2018 року порівняно з аналогічною датою минулого року відбувся на користь таких видів страхування, як страхування відповідальності перед третіми особами (з 6,4% до 11,4%), страхування фінансових ризиків (з 16,4% до 20,2%), страхування кредитів (з 0,7% до 4,3%), страхування від нещасних випадків (з 1,1% до 2,6%), страхування наземного транспорту (КАСКО) (з 3,0% до 4,4%).

При цьому у структурі вихідного перестрахування відбулося зменшення з таких видів страхування, як страхування вантажів та багажу (з 24,2% до 6,7%), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (з 17,5% до 17,0%) [5].

Особисте страхування, на яке приходиться чимала частка на ринку прямого страхування, практично не перестраховується. Найбільш затребуваними видами на ринку страхування життя є кредитне страхування та групове страхування для корпоративних клієнтів, популярним також є групове страхування, що включається роботодавцем у соціальний пакет для своїх працівників. Усередині країни перестраховуються відносно дрібні за обсягом відповідальності ризики, премії з яких не цікавлять закордонних перестраховальників. Це, як правило, фінансові ризики, короткострокові вантажі, недороге майно, автомобільне КАСКО, частково КАСКО авіаційного та морського транспорту.

Від загальної суми сплачених часток страхових премій на перестраховування нерезидентам найбільше сплачено до Швейцарії (31,3%), Великобританії (15,5%), Німеччини (13,9%), Польщі (11,5%). Саме в ці країни протягом останніх трьох років здійснюється відтік частки страхових премій.

Структура вихідного перестраховування у 2018 році порівняно з аналогічним періодом 2017 року зазнала змін на користь таких країн, як Великобританія (з 5,9% до 15,5%), Швейцарія (з 25,7% до 31,3%), Німеччина (з 9,0% до 13,9%), Польща (з 7,1% до 11,5%), за рахунок зменшення частки страхових платежів Китаю (з 10,0% до 0,04%), Індії (з 6,1% до 0,4%), Росії (з 4,5% до -0,3%), Малайзії (з 6,1% до 2,2%) [5].

В Україні ринок перестраховування перебуває на початковій стадії розвитку. Це обумовлене слабкою капіталізацією страхового ринку, відсутністю надійних інвестиційних інструментів, недосконалістю нормативної бази для діяльності перестраховиків. Нині в Україні не існує законодавчого середовища для роботи професійної перестраховальної компанії.

З огляду на недостатню капіталізацію вітчизняних перестраховиків, їх низькі можливості щодо відшкодування великих збитків необхідно підвищувати фінансову надійність та платоспроможність перестраховиків шляхом стимулювання збільшення статутних фондів перестраховиків-резидентів; встановлення норм забезпечення правонаступництва щодо укладених договорів перестраховування під час реорганізації страховика.

Крім того, для найбільш ефективного розвитку перестраховування на українському ринку необхідно:

- створити єдину державну перестраховальну компанію;
- вдосконалити законодавчу базу щодо визначення перестраховування, яка б чітко регулювала перестраховальну діяльність;
- створити єдину інформаційну базу з метою зниження фінансових шахрайств у сфері страхування та перестраховування;
- створити єдиний національний реєстр даних про об'єкти, що потребують страхового захисту;

- розширювати партнерську базу серед страхових та брокерських компаній різної спеціалізації;

- здійснити стандартизацію перестраховальних продуктів з урахуванням традицій українського страхового ринку та міжнародних принципів ведення перестраховального бізнесу;

- просувати на українському ринку страхові та перестраховальні програми, а також нові перестрахові продукти;

- підвищувати рівень професіоналізму страхових послуг, проводити сертифікацію в галузі перестраховування;

- працювати над підвищенням іміджу страхових та перестраховальних компаній;

- затверджувати в українському суспільстві позитивне сприйняття перестраховування як механізму захисту окремої компанії та страхового ринку загалом;

- здійснювати контроль за дотриманням страховиками вимог законодавства України щодо регулювання операцій з перестраховування.

Необхідність перестраховування з кожним днем зростатиме через охоплення страхуванням дедалі більшої кількості великих специфічних ризиків, а також з виходом його на якісно новий рівень розвитку, формуванням цілісної системи забезпечення фінансової стійкості всіх суб'єктів ринку перестраховування та страхових компаній [6, с. 175].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що з огляду на об'єктивну необхідність дедалі більшого залучення перестраховування до страхової системи України дослідження напрямів розвитку перестраховування набуває особливої актуальності та ваги. Проблема формування стабільного українського ринку перестраховування з максимальним використанням його внутрішнього потенціалу є актуальним напрямом сучасних досліджень, тому що перестраховування є однією з альтернатив забезпечення фінансової стійкості страхових компаній. Нині цей напрям діяльності страховиків в Україні потребує подальшого розвитку. Для зміцнення страхового ринку та запобігання необґрунтованому витоку коштів за кордон необхідно більше уваги приділяти вдосконаленню національного перестраховального ринку. Лише за умови стабілізації законодавства та адаптації його до міжнародних норм український ринок послуг перестраховування зможе активно розбудуватися, а страхові компанії забезпечать власну фінансову стійкість.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Підсумки діяльності страхових компаній за I квартал 2018 року. URL: <https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018>.
3. Дігтяренко С.М. Тенденції розвитку перестраховування в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 6. С. 76–80.

4. Позднякова Л.О., Коваленко Ю.М. Перестраховання: тенденції розвитку та шляхи вдосконалення. Актуальні проблеми економіки. 2006. № 12 (66). С. 53–60.
5. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. URL: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.
6. Шірінян Л.В. Фінансова надійність і фінансова стійкість страховиків. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 9. С. 173–179.
- for the first quarter of 2018] <https://www.nfp.gov.ua>. URL: <https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018>.
3. Dightjarenko S.M. (2016) Tendenciji rozvytku perestrakhuvannya v Ukraini. [Trends in reinsurance development in Ukraine]. Investytsiji: praktyka ta dosvid, no. 6. P. 76–80.
4. Pozdnjakova L.O., Kovalenko Ju.M. (2006) Perestrakhuvannya: tendenciji rozvytku ta shljakhy vdoskonalennja. [Reinsurance: Trends and Improvement]. Aktualni problemy ekonomiky, no. 12 (66). P. 53–60.
5. Informacija pro stan i rozvytok strakhovogho rynku Ukrainy [Information on the state and development of the insurance market of Ukraine] <http://nfp.gov.ua>. URL: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.
6. Shirinjan L.V. (2007) Finansova nadijnistj i finansova stjistikj strakhovykiv [Financial reliability and financial stability of insurers] Aktualni problemy ekonomiky, no. 9. P. 173–179.

REFERENCES:

1. "Pro strakhuvannia": Zakon Ukrainy № 85/96 vid 07.03.1996 h. ["On Insurance": Law of Ukraine]. <http://zakon5.rada.gov.ua>. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Pidsumky dijalnosti strakhovykh kompanij za I kvartal 2018 roku. [Results of the activity of insurance companies

Miloshevyeh N.V.

*Senior Instructor at Department of Enterprise Economic,
Odessa National Polytechnic University*

MAIN TENDENCIES AND PROBLEMS OF REINSURANCE DEVELOPMENT IN UKRAINE

Today there is an increased attention of specialists to the issues of reinsurance in the insurance market. Reinsurance operations are a prerequisite for insurers' solvency, reliability and diversification of the insurer's insurance reserves placement in the event that the insurer accepts insurance liabilities in amounts that may exceed their ability to perform their own assets. At present, this area of activity of insurers in Ukraine remains insufficiently developed and used.

The purpose of the article is to assess the current state of reinsurance in Ukraine, as well as study the main problems and trends in its development.

Today, national and foreign players are present in the domestic reinsurance market. The main types of insurance, the liability for which is reinsured, are the insurance of property of legal persons, insurance of cargoes, transport comprehensive cover (aircraft, sea-going vessels, cars), civil liability.

Personal insurance, which has a significant share in the direct insurance market, is practically not reinsured. The most popular types of life insurance market are credit insurance and group insurance for corporate clients, as well as group insurance, which is included by the employer in a social package for its employees.

Personal insurance, which has a significant share in the direct insurance market, is practically not reinsured. The most popular types of life insurance market are credit insurance and group insurance for corporate clients, as well as group insurance included by the employer in a social package for its employees. Inside the country, reinsurers are relatively small in terms of liability risks, the premiums of which are not interested in foreign reinsurers. These include financial risks, short-term cargoes, low-cost goods, automobile comprehensive cover, a partly comprehensive cover of aviation and maritime transport.

In Ukraine, the reinsurance market is at an early stage of development. This is due to the weak capitalization of the insurance market, the lack of reliable investment instruments, and the imperfection of the regulatory framework for reinsurers.

The growth of the investment potential of the insurance system could ensure the creation of a state reinsurance company.

For the effective development of the reinsurance market is necessary: improvement of the legal framework for the definition of reinsurance; integration into the world reinsurance market; increase of authorized capital and other own means of insurance and reinsurance companies; development and offering of new reinsurance products, promotion of reinsurance programs in the Ukrainian market; approval of positive perception of reinsurance in Ukrainian society as a mechanism for protecting a separate company and the insurance market as a whole; increase in the level of professionalism of insurance services.

Thus, we can conclude that in order to strengthen the insurance market and prevent unwarranted leakage of funds abroad, it is necessary to pay more attention to the improvement of the national reinsurance market. Only if the legislation is stabilized and adapted to international norms, the Ukrainian market of reinsurance services will be actively developed, and insurance companies will provide their own financial stability.